

Žalm 22,1-32 (postní nebo velkopáteční kázání)

Autor přípravy

[Joël Guy, Louis Noir](#)

1. První reakce na text

Bůh přestává mluvit!... Ten, který je Slovo. Co je to za sílu víry, že se žalmista se svou zkušeností mlčení znovu k Bohu obrací.

Překvapivý je kontrast mezi osobní naléhavou prosbou a společnou obnovou ve "velikém shromáždění".

Utrpení prožívá sám a zbaven všeho, oslavu Hospodina prožívá ve shromáždění a spolu s ním. Jak to, že se tolik chvály objevuje zrovna v žalmu, který se točí okolo opuštěnosti.

Překvapivé je přerušení mezi dvěma částmi žalmu: co vlastně umožňuje žalmistovi napsat "a tys mi odpověděl!" (v.22b)?

2. Text

2.1. Předběžné poznámky

Literární forma: obvykle se řadí mezi osobní modlitby.

Ž 22 má ovšem dvě části a tudíž i dvě odlišné formy:

osobní prosba 2-22a

2a "Bože můj"

2b-6 volání k Bohu "o pomoc"

7-12 já jsem povrhel lidu

13-19 utrpení a opuštěnost

20-22a zachraň mě

chvalozpěv 22b-32

22b "Tys mi odpověděl"

23-24 výzva k lidem "chvalte ho"

25 Bůh nepohrdl

26-27 radost ve shromáždění

28-32 celá země bude vyprávět o Božích činech

* Jazyk a argumentace připomínají Deuteroizaiáše, Jeremiáše a hlavně Joba.

* Mezi dvěma částmi - v.22b - je cezura, která vyvolala různé nápady, jak "díru zacpat":

* Budeme spolu s některými exegety předpokládat, že se jedna sloka zcela ztratila?

* Budeme považovat dvě části za dva samostatné žalmy? (Pak by muž, který chválí Boha za jeho vysvobození, byl někdo jiný, než ten opuštěný nešťastník z prvních veršů.)

* Nemohli bychom změnit "Tys mi odpověděl" na "Odpověz mi"?

Naše rozhodnutí je vzít žalm jako celek a nevykrucovat se z obtížností a neuspořádaností textu tak, jak je.

2.1. Poznámky k textu

Svou analýzu omezíme na několik důležitých termínů, zvláště těch, které se objevují v obou částech žalmu.

v. 2.11: "Bože můj" - singulár, přivlastňovací, zvýrazňuje důvěru a blízkost, kterou žalmista cítí, když se k Bohu obrací. Ž 18,33;63,2; 68,25; 89,27...

v. 2: "vzdálený, daleký", vrací se v podobě slovesa (v.12 a20)

v. 4: "chvály" : hebrejský název pro žalmy. Místo pro oslavu Boha je předně ve společenství. 50x z 89 výskytů je v plurálu. I když chválu vyjadřuje jedinec, ústí přirozeně do společenství. Stejně slovo se vrací v singuláru ve v. 26, ve slovesech pak v. 23; 24;27.

v. 5.6: "důvěřovat, počítat s". Důvěra se vztahuje předně k Bohu. LXX překládá elpídzein (doufat) spíš než pisteuein (věřit). V hebrejštině je to slovo, které vyjadřuje spíš subjektivní dispozici k důvěře někomu, než objektivní odpověď.

v. 7: "odmítnout, pohrdat, dát mezi zmetky". Znovu se objeví ve v. 25 : () : "Nepohrdl".

"ne člověk". je termín vztahový. Zde je výraz ne-vztahu zhoršeného navíc naprostým odmítnutím přímo od "lidu" (adam - stejný verš).

v. 7.32: "lid", odvozený od kořene : "zahrnovat, obsahovat". Žalmista znal dvě jiná slova pro lid: () a (). Všechna tři slova mají stejný význam, krom gojim (v. 28; 29) v plurálu, kterým se označují cizí pohanské národy. zdůrazňuje příslušnost k nějaké rodině, klanu a užívá se nejčastěji pro Izrael jakožto Boží lid.

v. 23-26: "shromáždění", LXX překládá ekklésia, "církev".

v. 25-27: "ponížený" nebo v. 27 "ponížení" (chudí) a ne "pokorní". Slovo vyjadřuje chudobu, která byla na člověka spíš uvalena, než že by byla jeho přáním. Chudí, ponížení jsou ti, na kterých je pácháno násilí a kteří se ocitají na okraji společnosti.

v. 26: "své sliby splním"; : být svatý, celý, kompletní" ve smyslu svatosti, bezpečí); stejný kořen pro "Shalom".

2.2. Některé obtížné výrazy

v. 22b: (od) "tys mi odpověděl!". Martin-Achard, Aquilas a Jerome čtou imperativ "odpověz mi". Chouraqui překládá "tys mi odpověděl!".

Máme tomu slovu rozumět jako závěru předchozí prosby nebo jako úvodu k následující chvále?

v. 16c: : "vrháš mě do prachu smrti". Kdo vrhá? Kdo je subjektem slovesa? (A.Maillot a Jerusalemská bible mají "oni" z důvodu zachování paralelismu - sr. v. 17.) Pojd'me raději připustit, že subjektem je tu Bůh, jakkoli je k němu odkaz v textu daleko (v. 12). Žalmista nechá konkrétním způsobem vyznít, jak je jeho Bůh přítomen ve smrti (prachu), v hrobě. Stejnou poznámku pak udělá ve v. 30 "ti, kdo sestupují v prach", klanějí se před ním.

V tomto případě by byl Ž 22 ojedinělý v SZ, neboť Bůh zpravidla není přítomen v prachu smrti.

v. 17: "jako lev" v některých rukopisech čteme sloveso "probodli".

Proč potom autoři NZ nikdy nezmínili tento verš ve vztahu s ukřižováním?

2.3. Text a jeho kontext

Je obtížné datovat jednotlivé žalmy, když jejich redakce probíhala několik století. Pro židovské exegety je tu pět knih (1-41; 42-72; 73-89; 90-106; 107-150) symfonickým

komentářem k pěti knihám Tóry. Žalmy v první knize jsou téměř všechny připisány Davidovi. Společný je pro ně vášnivě popisovaný zápas spravedlivého proti "nepřátelům".

Nadpisek ve v.1. je záhadný a obvykle se překládá "podle laně při úsvitu" jako údaj pro melodii. Targum parafrázuje: "pro ranní věčné mocné obětování". Shoduje se s Talmudem (Ž 22, zpíváný ráno a večer pro věčnou oběť). Za těchto podmínek lépe rozumíme, proč evangelisté použili tento žalm v souvislosti s Ježíšovou smrtí.

2.4. Komentář

a) Jakou opuštěnost zažívá člověk víry vyjadřující se slovy Ž 22?

* Ve vztahu s Bohem: Bůh už pro něj není stejný jako dřív. Bůh blízký a důvěryhodný, Bůh minulých zázračných činů (v. 4-6), Bůh zaručující bezpečí zakoušené u mateřských prsou (v. 10-11) uvolnil místo pro tajemství ticha, vzdálenosti ("daleko" - v. 2,12,20)

* Ve vztahu k okolí: cítí se být sevřen divou zvěří (v. 13-19 a 21-22), realita jeho prostředí se stává "bestiální". Utrpení ho vtahuje do nelidského světa. Cítí se být ten, kdo trpí, opuštěn od Boha proto, že ho opustili lidé? Nebo lidé vidí opuštěnost od Boha v tom, co prožívá a proto jím pohrdají? Není nedostatek solidarity a soucitu s utlačovanými v naší době prožíván jako opuštěnost od samého Boha?

* Ve vztahu k sobě samému: i jeho tělo ho opouští (v. 15-16); připadá si svlečený, nahý, vystavený na odiv, jako by byl nějaký předmět (v. 17-19). Sledujme množství výrazů vztahujících se

k tělu: kosti, srdce, vnitřnosti, ruce, nohy. "Přilepený jazyk" (v. 16) může také znamenat "nemít slov". Výraz "ne-člověk" (lo-íš v. 7) znovu připomíná mnohé aspekty zavržení doléhajícího na celou lidskou bytost, zbavuje lidskosti a odstřihává všechny vztahy. Ježíš na kříži, zavržený, svlečený, opuštěný od blízkých, vystavený pohledům a posměškům našel v Ž 22 slova k vy-křičení své úzkosti a své důvěry, jak to před ním činily generace věrných.

Navzdory posměškům a situaci, kterou nelze pochopit, žalmista stále trvá na tom, že lze počítat s pomocí od Boha. Oproti jiným žalmům tu nereklamuje spravedlnost, nežádá tresty pro své nepřátele, jeho spása nevzejde z jejich zničení. Vzácné je také to, že sám sebe neobviňuje nějakou eventuelní vinou, a přitom zároveň nepočítá se svou nevinností. Ve své úzkosti jednoduše volá k Bohu o pomoc a to způsobem stále naléhavějším (v. 12: blízko je soužení; v. 20: pospěš).

D. Marguerat (Žít se smrtí, Mlýn, str. 22), sleduje přechod od přivlastňovacího "Bože

můj"(v.2) k "ty Hospodine"(v.20). Navrhuje číst tento žalm jako postup umírání charakterizovaný určitými fázemi: otázkami proč (v.2a), odmítnutím ("volám, křičím" v. 2b), smlouváním "ty jsi na mě zapomněl" (v. 4-6), mlčením a depresí (v. 16).

b) Jestliže považujeme Ž 22 za celek (jak jsme navrhli), při srovnání jeho dvou částí vyniknou velké změny:

- * Beznaděj střídá vyznání víry: Bůh neodmítl modlitbu poníženého (v.25).

- * Chvalozpěv není pouze minulou vzpomínkou (v.4-6), ale i realitou prožitou v přítomnosti.

- * Žalmista se už necítí jen opuštěný, ale je i ve společenství ("veliké shromáždění" v.23;26), je členem lidu.

- * Ty, které žalmista viděl jako zvířata (v. 13n; 17), střídají jeho bratři (v.23); ti, kdo se šklebili (v.8-9), se teď bojí Hospodina (v.24;26).

- * Člověk víry opouští prach smrti (v.16), aby vstoupil do dlouhého šťastného života (v.27); ten, který ztratil všechnu lidskou pevnost, který byl jen předmět vydaný nepřátelskému okolí, znovu se stává subjektem schopným vyjadřovat svou vůli ("sliby" v. 26), je schopen dát a držet sliby.

Může mluvit (viz. "volám") o svém utrpení, i když odlidštěném. Není už to možností, jak zůstat subjektem?

c) "Povrhel lidu" není už považován za člověka, ale čím vlastně trpí? Psychickou nemocí, depresí, tím, že je vyloučen, nebo Božím mlčením? Aby člověk mohl přijít do velkého shromáždění, bylo potřeba být ve stavu čistých. Mnozí museli být vyloučeni. Zde je ten ponížený-chudý v monologu s Bohem (všimněme si posunu v já/ty/já). Odváží se vykřičet svůj nářek, přičemž se nalézá ve velkém shromáždění. Docela jinak, než bylo zvykem. Rehabilitace není podmínkou k tomu, aby mohl znovu vstoupit do společenství s lidmi, nýbrž je přímo vložena (děje se) v bohoslužebném rámci.

Vždyť ve shromáždění budou ponížení (v.27) jíst dosyta. Dokonce dvakrát v této části je zmínka o jídle (v.30). Kde jinde než ve společenství lidí shromážděných a slavicích může ten, který byl na začátku žalmu povrhel lidu, zažít skutečnou rehabilitaci. Tam jsou uspokojeny i psychické potřeby toho, kdo byl dříve nešťastný.

Klíčovou roli hraje zkušenost "poníženého", který vykřičí svůj nářek. Jeho "vysvobození" je totiž paradigmatické pro národy (gojim, v.28, 29), nad nimiž má Bůh moc. Počítá se s celou jeho bytostí, jeho život bude "dlouhý a šťastný" (v.27).

3. Teologická témata

a) Na trhlinu mezi dvěma částmi žalmu se podívejme z hlediska prvních slov prosby: jak je možné, že ten, který mě opustil, je ještě a zároveň můj Bůh? To je tématem tohoto žalmu. Jak je možné udržet oba zmíněné výroky? ...Pouze ten, kdo trpí, může odpovědět na to "jak".

* Vykřičené utrpení : pro toho, kdo byl "zavržen", je důležité volání z úzkosti . Žalmista se dožaduje toho, že má právo naříkat, stěžovat si, dát najevo, že už toho má dost. Popisuje svou základní opuštěnost a odmítání.

* Boží odpověď je vyhlášena a ne vysvětlena : zapamatujme si mlčení tohoto textu, je znamením tajemství Božího jednání. Bůh zjevuje svoji přítomnost v mlčení a v trhlínách naší existence. Žalmy jsou nabídkou modliteb, které je možné přizpůsobit všem možným situacím, proto zůstává mnoho jednotlivostí neupřesněných.

* Působivý je kontrast mezi žalmistovou opuštěností a jeho přítomností ve velkém shromáždění. Ten, kdo byl lidmi odmítnut, stane se zdrojem chvalozpěvu lidu, který se zrodí (v.32) Pro shromážděné společenství taková zkušenost znamená odkaz k Bohu, který odpovídá na slzy plačících. Proto se chvalozpěv týká nového lidu. Kdo jiný je tímto zrozeným lidem, než ti, kdo berou v úvahu jedinečný Boží vstup do lidských dějin úzkosti a bídy? Bůh jednající v srdci lidských dějin - zde rehabilitující jednoho člena komunity.

Je obtížné číst Ž 22 bez toho, abychom jej hned aplikovali na Krista na kříži (Mt a Mk). I když chceme kázat tento text v postním období, je dobře nejprve vyslechnout hlas žalmisty, člověka v tísní, jehož poslední nadějí je pomoc od Boha. Přes ryze lidský přístup k úzkosti se k nám Kristus pravdivě připojí.

b) K záhadnému Božímu mlčení přistupují jinak židé a jinak křesťané. Židovské myšlení v propastném utrpení, kterým je poznamenáno, čerpá myšlenku naprosté trhliny, která může být mezi člověkem a Bohem. (...) Křesťanské myšlení naopak žije z toho, že žádná trhlina nemůže od sebe člověka a Boha oddělit, jsou spojeni skrze postavu Krista... M.Faessler

* Pokud si dáváme pozor na to, abychom nepoužívali Krista jako snadnou odpověď na všechna proč, pak nám křesťanská víra umožní povědět, že v tajemství, v nepřítomnosti, v opuštěnosti a v mlčení, které žalmista zakusil, zjevuje Bůh nějakou přítomnost, nějakou blízkost a nějakou odpověď.

c) Jedním z témat tohoto textu je právo naříkat. Tento žalm, tak jako ostatně i jiné žalmy, otevírá cestu, která je v církvi zanedbávaná. V mnoha projevech lze dnes slyšet, že lidé mají být bojovníci, supermani. Naříkat na lidi a na Boha, to se považuje za nedostatek víry, za kacířství nebo hřích. Ale jak budeme naslouchat tomu, kdo trpí ve společnosti lidí

odmítajících přijmout a vzít vážně nářky ponížených v dnešní době? Nemá být právě církev Božím "sluchem"?

4. Dnešní pohled na tento text

a) Boží mlčení

Ve světě, který evakuoval Boha, kde je nejjednodušší se víře uštěpačně vysmívat a výt s vlky, tam člověk víry často bolestně zakouší Boží nepřítomnost, Boží mlčení.

Wolfgang Borchert popisuje tuto tíseň ve svém díle " Draussen vor der Tür": "Bože, víš, že jsme tě hledali ve všech troskách, na všech prázdných místech, ve všech nocích. My jsme tě, Bože, volali. Svým sténáním, nářky i nadávkami jsme se tě snažili dotknout. Kde jsi byl, dobrý Bože? Kde jsi dnes večer? Jsi od nás odvrácen? Jsi zavřen ve svých krásných starých kostelech? Copak, Bože, neslyšíš skrze vytlučené vitráže náš žalozpěv? Kde jsi? " Člověk žízňící po Bohu navzdory svému zklamání ještě doufá a pokouší se o poslední výzvu: "Bože, buď při nás. Buď při nás v noci, když je zima, když nám opuštěnost svírá hrdlo, když nám hlad svírá žaludek - tak buď při nás, Bože!"

Tuším, že tyto situace bezvýchodné tísně (nemoci, odporné nespravedlnosti), které ve mně vzbuzují stejné "proč" jako v žalmistovi, se snažím přinést - nebo spíš se je musím učit složit - před "svého Boha", na kterého spoléhal i Ježíš na kříži.

b) Vyslyšení

V jádru Ž 22, který začíná tragickým "proč" a pak (v.22b) potvrzuje "a tys mi odpověděl", vyvstává nová otázka: jaký může být Bůh ve svém mlčení? Text o tom nic neříká a nechává tak Bohu plnou svobodu. Žalmista pouze vyjádří důvěru v Boha, který nenechává modlitbu bez odpovědi, i když vyslyšení přichází až časem nebo třeba až s přetvořením prosby. Nenutí celé shromáždění, aby přijalo schéma někoho, kdo byl osvobozen, ale zve každého k tomu, aby ve svých vlastních souvislostech sám hledal Boží odpověď na svou modlitbu.

c) Kristus a ti, kdo jsou odmítáni

Ti, kdo jsou odmítáni, kdo žijí v nelidských podmínkách, mají se stát příčinou oslovení celého shromáždění. Aby mohli mít své místo ve sboru, musí být "normální" mluvit i o jejich křiku. Jen tak se může církev stát místem, kde i lidé "mimo normy" budou shromážděním uznáni jako lidé Bohem milovaní.

Nelze svědčit o Bohu, jestliže chudí nejsou nasyceni a blahoslaveni. Vždyť právě na kříži se Ježíš - ten ponížený a v jedné řadě s odmítanými - stává "Kristem" - nositelem naděje a spravedlnosti lidu, který přichází.

Solidarita ve společenství se nerodí skrze samé chvalozpěvy, ale zahrnuje všechny nouze člověka. Teprve potom mohou Hospodina poznat ti, kdo ho hledají, a vzdát mu díky.

5. Podněty pro kázání

a) Kázat o Božím mlčení může být podobné radám Jobových přátel. Zkušenost vysvobození z prázdnoty, z "pouště" je osobní prožitek a v žádném případě se hned nemůže stát "poučením" pro shromáždění. Budeme mít odvahu k tomu, aby kazatel přenechal slovo těm, kdo jsou dnes poníženi?

b) Od výrazu " a tys mi odpověděl " je možné vyjít k reflexi tématu vyslyšení. Problém je s ne-vyslyšením proseb a očekávání, která se nám zdají přeci jen legitimní. Biblický Bůh není cynický ani náladový: představa Boha, který má potěšení v bolesti těch, které stvořil, je hereze. Jeho vůle je úmysl lásky a spásy. Ježíšově modlitbě v Getsemane můžeme rozumět také takto: "Ať tvá věčná vůle zachránit každého člověka od hříchu se stane - a ne má vůle vedená strachem ze smrti, zaslepená mým utrpením, nenávistí a odmítáním těch, kterým jsem na očích". Můžeme také číst 2K 12,7-10.

c) Naše sborová společenství mají obvykle strach z těch, kdo jsou na okraji. Někdy dokonce přímo staví překážky pro rehabilitaci "chudých" nejen v církvi, ale také a hlavně ve společnosti. Odmítnutí naslouchat uprchlíkovi, cizinci, odlišnému, nezaměstnanému, alkoholikovi, tomu, kdo je HIV pozitivní, znamená odsoudit jej k vážné depresi a snížit na roveň zvířete. Přitom právě on se může církvi stát zdrojem pro chvalo zpěv.

Je možné se opřít o text: 1S 1,9-18

Vzhledem k délce textu můžeme 22 žalm i kázání rozdělit na dvě části nebo nechat číst dva čtenáře nebo rozdělit slokou vhodné písně.

Liturgické období

[Půst](#)

edice

21

[stáhnout PDF](#)